NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

**ADVIES**

| | |
|---|---|
| Aan: | algemene raad |
| Van: | wetgevingsadviescommissie strafrecht |
| Datum: | 13 november 2026 |
| **Betreft:** | **Besluit strafvorderlijke bevoegdheden met betrekking tot het lichaam (conceptbesluit, tweede tranche algemene maatregelen van bestuur nieuw Wetboek van Strafvordering)** |


**Samenvatting**

Het concept besluit werkt de bevoegdheden met betrekking tot het lichaam uit het nieuwe Wetboek van Strafvordering uit. Dit advies beperkt zich tot de onderdelen die nieuw zijn ten opzichte van de huidige besluiten, en tot omgezette bepalingen die inhoudelijk zijn gewijzigd. De wetgevingsadviescommissie strafrecht van de Nederlandse orde van advocaten (ACS) constateert dat het concept op veel punten de uitvoeringsruimte voor opsporing, laboratoria en openbaar ministerie verruimt. Waarborgen worden daarbij geschrapt of verplaatst naar veldnormen en ministeriële regelingen. Tegelijk worden de procesrechtelijke posities van de verdediging nauwelijks versterkt. Dat geldt met name voor tegenonderzoek, toegang tot brongegevens en rechtsbijstand. De zwaarste kritiek betreft het open onderzoek van art. 2.6.14 Sv (hoofdstuk 5). De ACS doet daarnaast voorstellen over het kledingonderzoek, technische hulpmiddelen, onderzoek in het lichaam door niet-artsen, de kosten van tegenonderzoek en enkele DNA-waarborgen.


**Conclusie**

Het besluit verschuift het evenwicht tussen opsporingsbelang en rechtsbescherming merkbaar ten nadele van de verdachte, zonder dat de toelichting die verschuiving overtuigend rechtvaardigt. De ACS acht het onaanvaardbaar dat het onderzoek aan lichaamsmateriaal op grond van art. 2.6.14 Sv inhoudelijk vrijwel ongenormeerd blijft. Zij acht het evenmin aanvaardbaar dat intieme materialen zonder bijzondere waarborgen door een opsporingsambtenaar kunnen worden afgenomen. Financiële drempels voor tegenonderzoek en de beperkte toegang van de verdediging tot DNA-brongegevens en oude DNA-verslagen raken aan de equality of arms en aan de herzieningspraktijk. Het vervallen van het vereiste van een besloten plaats bij kledingonderzoek, en de mogelijkheid dat niet-artsen tegen de wil van de verdachte in het lichaam onderzoeken, zijn principiële verslechteringen. De ACS adviseert het besluit op deze punten aan te passen voordat het wordt vastgesteld.

**Kernpunten**

- **Negatief:** het open onderzoek van art. 2.6.14 Sv wordt niet genormeerd naar soort onderzoek. Daardoor ontstaat in feite een blanco bevoegdheid.
- **Negatief:** opsporingsambtenaren mogen intieme materialen (onder meer sperma, moedermelk en urine) afnemen zonder vier-ogenprincipe en zonder het vereiste van een persoon van hetzelfde geslacht.
- **Negatief:** de vooruitbetaling voor tegenonderzoek wordt uitgebreid naar dactyloscopie en hoofdstuk 5, zonder voorziening voor on- en minvermogende verdachten.
- **Negatief:** het piekenprofiel en DNA-verslagen ouder dan twaalf jaar zijn voor de verdediging en de veroordeelde niet toegankelijk.
- **Negatief:** het vereiste van een besloten plaats bij kledingonderzoek vervalt, en verpleegkundig specialisten en physician assistants mogen tegen de wil van de verdachte onderzoek in het lichaam verrichten.

• **Negatief:** de wettelijke voorrang van wangslijm bij DNA-afname en de vaste maximumtermijnen voor bloedonderzoek worden losgelaten.
• **Positief:** de ACS onderschrijft het streven naar één samenhangend besluit. Zij merkt wel op dat de toelichting zelf het legaliteitsbeginsel en de proportionaliteit vooropstelt, en dat die uitgangspunten in de tekst van het besluit onvoldoende zijn uitgewerkt.

**Consultatieadvies**

**1. Algemeen**
Het besluit verruimt op veel plaatsen de uitvoeringsruimte voor opsporing, laboratoria en openbaar ministerie. Waarborgen worden daarbij geschrapt of naar veldnormen en ministeriële regelingen verschoven, met een beroep op "flexibiliteit" en "toekomstbestendigheid". De procesrechtelijke posities van de verdediging (tegenonderzoek, inzage, rechtsbijstand) worden daarentegen niet of nauwelijks versterkt, en op enkele punten zelfs verzwakt. Dat verdraagt zich slecht met het uitgangspunt van de wetgever zelf. Bij de herziening van het lichaamsonderzoek in 2001 is juist gekozen voor een duidelijk wettelijk onderscheid tussen onderzoek aan en in het lichaam, met nadere voorwaarden in de wet.[1] Daarbij is ook uitdrukkelijk overwogen dat het onderzoek aan het lichaam op een besloten plaats en zoveel mogelijk door personen van hetzelfde geslacht moet plaatsvinden.[2]

**2. Onderzoek aan de kleding: geen vereiste meer van een besloten plaats (art. 2.1.1 lid 2)**
Het artikel wordt gepresenteerd als omzetting, maar bevat een materiële verruiming. Naar huidig recht mag een kledingonderzoek alleen in uitzonderingsgevallen in het openbaar plaatsvinden. Het concept laat het vereiste van een besloten plaats volledig vallen. Daar komt bij dat de drempel van "ernstige bezwaren" in het nieuwe wetboek vervalt. Het gevolg is dat iedere verdachte op basis van een enkele verdenking op straat kan worden gefouilleerd. De toelichting verwijst naar proportionaliteit en subsidiariteit, maar die norm staat niet in de tekst. De grens tussen kledingonderzoek en onderzoek aan het lichaam is in de praktijk bovendien diffuus. De Hoge Raad heeft een onderzoek waarbij met de hand in de onderbroek werd gegaan, niet zonder meer als kledingonderzoek aanvaard. Ook achtte hij het proportionaliteitsoordeel onbegrijpelijk nu niet bleek waarom het voorwerp niet op minder ingrijpende wijze kon worden verkregen (HR 10 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1365, conform conclusie A-G ECLI:NL:PHR:2014:514).[3] Juist daarom is een besloten plaats als uitgangspunt geboden.
**Voorstel:** bepaal in de tekst dat het onderzoek aan de kleding op een besloten plaats wordt verricht, tenzij dat redelijkerwijs niet mogelijk is gelet op het risico van wegmaking van voorwerpen of gevaar. Verplicht daarnaast dat de reden voor een openbare fouillering in het proces-verbaal wordt vastgelegd.

**3. Technische hulpmiddelen bij ministeriële regeling (art. 2.1.2)**
Als voorbeelden noemt de toelichting UV-lampen en infraroodcamera's. Technieken die door kleding heen kijken of het lichaam visualiseren, raken echter aan de kern van art. 10 en 11 Grondwet en art. 8 EVRM. Het enige criterium voor aanwijzing is "geen gezondheidsrisico". Dat is te smal: de inbreuk op de privacy en de vraag of het hulpmiddel feitelijk een onderzoek aan het lichaam oplevert, spelen bij de aanwijzing geen rol.

1 Tweede Kamer der Staten-Generaal, Wijziging van o.m. Wetboek van Strafvordering omtrent o.m. de toepassing van maatregelen in belang van het onderzoek; memorie van toelichting, 2 februari 2000.
2 ECLI:NL:PHR:2004:AO5819 Parket bij de Hoge Raad , 07-09-2004 / 01852/03, 2004-09-09
3 ECLI:NL:HR:2014:1365 Hoge Raad , 10-06-2014 / 12/03285, 2014-06-10.

**Voorstel:** wijs de categorieën hulpmiddelen aan bij algemene maatregel van bestuur, met een voorhangprocedure. Neem als criterium op dat het hulpmiddel geen grotere inbreuk maakt dan het onderzoek waarvoor het wordt ingezet. Bepaal verder uitdrukkelijk dat beeldvorming van het ontklede lichaam onder het onderzoek aan het lichaam valt, met de waarborgen van art. 2.1.1 lid 1.

**4. Niet-artsen bij onderzoek in het lichaam (art. 2.1.3)**
Het aanwijzen van de verpleegkundig specialist en de physician assistant voor endoscopisch onderzoek in het lichaam, tegen de wil van de verdachte, is een principiële stap. De toelichting erkent zelf dat het gaat om "een ingrijpend onderzoek dat in een strafvorderlijke context en tegen de wil van de verdachte plaatsvindt". Bij de herziening van 2001 is het onderzoek in het lichaam juist aan een arts voorbehouden, die op grond van zijn medisch inzicht en de medische ethiek kan weigeren het onderzoek uit te voeren[1] Die waarborg dient onverkort te blijven gelden.
**Voorstel:** schrap lid 1, of beperk het tot onderzoek met toestemming van de betrokkene.

**5. Het open onderzoek van art. 2.6.14 Sv (hoofdstuk 5)**
Dit is het zwaarste punt. Sinds de eerste aanvullingswet normeert de wet alleen nog de afname en niet langer het soort onderzoek. Het besluit had dat moeten compenseren, maar doet dat niet.
**5.1 De lijst van lichaamsmateriaal (art. 5.1.1).** De lijst omvat onder meer sperma, moedermelk, feces, urine en traanvocht, terwijl niet is bepaald welk onderzoek daaraan mag worden verricht. Lid 2 staat met toestemming nog ander materiaal toe. Daarmee ontstaat in feite een blanco bevoegdheid. Het legaliteitsbeginsel, dat de toelichting zelf vooropstelt, eist dat ten minste de categorieën onderzoek (bijvoorbeeld toxicologisch, microbiologisch en sporenonderzoek) en de bijbehorende materialen worden genormeerd. Verder moet worden uitgesloten dat aan dit materiaal genetisch of fenotypisch onderzoek plaatsvindt buiten het regime van hoofdstuk 7. Dat sluit aan bij de oorspronkelijke ratio van de DNA-wetgeving: onderzoek aan celmateriaal mag niet worden gebruikt om erfelijke eigenschappen bloot te leggen of andere informatie over de persoon te verkrijgen dan diens identiteit (ECLI:NL:PHR:1999:AA3804).4
**5.2 Afwijking "in het belang van het onderzoek" (art. 5.2.1 lid 1).** De mogelijkheid om van de minst ingrijpende methode af te wijken "in het belang van het onderzoek" is zo ruim dat de regel erdoor wordt uitgehold.
**Voorstel:** sta afwijking alleen toe als de minst ingrijpende methode het onderzoek onmogelijk maakt, en leg de motivering vast in het proces-verbaal.
**5.3 Afname door een opsporingsambtenaar (art. 5.3.1).** Een opsporingsambtenaar mag onder meer sperma, moedermelk en urine afnemen, zonder vier-ogenprincipe en zonder het vereiste van een persoon van hetzelfde geslacht. Voor DNA geldt het vier-ogenprincipe wel. De toelichting rechtvaardigt het verschil met het argument dat het materiaal "alleen in de voorliggende zaak" wordt gebruikt. Maar juist in die zaak is de betrouwbaarheid van de afname bewijsrechtelijk beslissend.
**Voorstel:** verklaar art. 2.1.1 lid 1 van overeenkomstige toepassing, laat intieme materialen uitsluitend afnemen door een arts of medisch deskundige, en neem het vier-ogenprincipe van art. 7.3.3 lid 2 over. Het strekt voorts tot de aanbeveling op te nemen dat de afname voor zover mogelijk plaatsheeft door een persoon van hetzelfde geslacht, indien de betrokkene aangeeft dat te wensen.
**5.4 Medewerking en nemo tenetur (art. 5.2.1 lid 3).** Het artikel spreekt van materialen die alleen "met medewerking" worden afgenomen. Het moet buiten twijfel worden gesteld dat weigering van die medewerking geen strafbare ongehoorzaamheid oplevert en niet als belastend bewijs kan dienen. Anders ontstaat spanning met het nemo-teneturbeginsel. Ook de afname zonder

[4] ECLI:NL:PHR:1999:AA3804 Parket bij de Hoge Raad , 12-10-1999 / 112.161, 2001-07-26.

medewerking bij bewusteloze verdachten (sputum) verdient een rechterlijke toets vooraf, in lijn met de regeling voor bewusteloze slachtoffers.

**5.5 Geen wijzing op rechtsbijstand bij toestemming.** Wie voor hoofdstuk 5 om toestemming wordt gevraagd (art. 5.1.1 lid 2 en art. 5.2.1 lid 1), wordt niet gewezen op het recht op rechtsbijstand. Bij DNA-afname dient die wijzing er blijkens de wetsgeschiedenis toe twijfel over het vrijwillige karakter van de medewerking te voorkomen. Zo kan de verdachte zich beraden over de inbreuk op zijn lichamelijke integriteit en zijn toestemming vrijwillig en niet onder druk geven (HR 21 november 2006, ECLI:NL:HR:2006:AY7363).5 Ook in de lagere rechtspraak is aangenomen dat van een verdachte in de doorgaans volstrekt afhankelijke positie voorafgaand aan een afname niet zonder meer mag worden verwacht dat hij de draagwijdte van schriftelijke informatie volledig overziet (zie het in ECLI:NL:PHR:2007:AZ8411 weergegeven oordeel van het hof).6 Die ratio geldt bij de afname van intieme materialen onder hoofdstuk 5 minstens zo sterk.

**Voorstel:** neem in hoofdstuk 5 een wijzing op het recht op rechtsbijstand op, telkens wanneer toestemming voor afname wordt gevraagd.

**6. Kosten van tegenonderzoek vooraf (art. 4.3.1, 5.5.1, 7.6.1 en 8.6.1)**

De voorwaarde dat de verdachte vooraf een bij ministeriële regeling vast te stellen bedrag betaalt, wordt uitgebreid naar nieuwe terreinen: dactyloscopie en het open onderzoek van hoofdstuk 5. Voor een on- of minvermogende verdachte is dat een drempel die raakt aan de equality of arms (art. 6 EVRM). De ACS heeft eerder al gewezen op financiële belemmeringen voor verdachten bij de herziening van Boek 1 en 2.[7] De terugbetalingsregel ("geen bevestiging") is bovendien onduidelijk. Zo is niet duidelijk hoe moet worden omgegaan met een tegenonderzoek dat de conclusie nuanceert of de bewijswaarde verlaagt.

**Voorstel:**

- verleen kosteloos tegenonderzoek aan verdachten met een toevoeging;
- leg in de AMvB een maximumbedrag vast;
- sta verrekening achteraf toe in plaats van betaling vooraf;
- bepaal dat terugbetaling ook plaatsvindt als het tegenonderzoek tot een materieel andere conclusie leidt.

**7. DNA-onderzoek**

**7.1 Afschaffing van de dwingende volgorde van afname (art. 7.1.1 en 7.2.1).** Het vervallen van de wettelijke voorrang van wangslijm wordt opgevangen met een algemene proportionaliteitsnorm, met dezelfde ruime uitzondering "in het belang van het onderzoek". In combinatie met lid 3 (meerdere typen materiaal) wordt bloedafname daarmee te gemakkelijk.

**Voorstel:** behoud wangslijm als uitgangspunt en noem tweelingonderzoek en chimerisme limitatief als uitzonderingen.

**7.2 Piekenprofiel (art. 7.7.2 lid 6).** Het piekenprofiel wordt alleen verstrekt aan benoemde deskundigen en aan het openbaar ministerie, niet aan een door de verdediging ingeschakelde partijdeskundige, althans zo lijkt uit de wettekst te volgen, terwijl uit de toelichting lijkt te volgen dat het piekenprofiel wel mag worden verstrekt aan geaccrediteerde deskundigen.

**Voorstel:** Het verdient aanbeveling de wettekst op dit punt te verduidelijken.

**7.3 Ontoegankelijk maken van verslagen (art. 7.8.7).** Na twaalf jaar zijn DNA-verslagen alleen nog toegankelijk met toestemming van de officier van justitie of de rechter-commissaris, en dan

5 ECLI:NL:HR:2006:AY7363 Hoge Raad, 21-11-2006 / 02422/05, 2006-11-21.
6 ECLI:NL:PHR:2007:AZ8411 Parket bij de Hoge Raad, 24-04-2007 / 02141/05, 2007-04-25.
7 Adviescommissie Strafrecht, Advies Adviescommissie Strafrecht – Wetsvoorstellen tot herziening van Boek 1 en 2 Wetboek van Strafvordering, 30 juni 2017.

alleen voor de deskundige. Juist in herzieningszaken ten voordele, en bij een beroep op gewijzigd deskundigeninzicht als novum, heeft de veroordeelde die verslagen nodig. De herzieningspraktijk laat zien dat DNA-rapportages vaak jaren na de veroordeling opnieuw worden beoordeeld (zie ECLI:NL:HR:2023:1772).8
**Voorstel:** geef de veroordeelde en hun raadsman een recht op toegang, in het bijzonder met het oog op een herzieningsaanvraag.

8. **Overige materiële wijzigingen binnen omgezette bepalingen**
   - **Leiding van de meervoudige confrontatie (art. 6.1.2).** De leiding komt te liggen bij "een opsporingsambtenaar" in plaats van bij een daartoe aangewezen, terzake deskundige ambtenaar. Gezien het bekende risico van onjuiste herkenning is dat een verslechtering. Handhaaf het deskundigheidsvereiste.
   - **Termijnen voor bloedonderzoek (art. 3.4.4 en 3.4.6).** De maximumtermijn van vier weken voor verzending en onderzoek wordt losgelaten ten gunste van "zo spoedig mogelijk". Dat raakt de betrouwbaarheid van concentratiemetingen en daarmee de zin van tegenonderzoek. Behoud een harde maximumtermijn, of verbind aan overschrijding een verplichte vermelding in het verslag.
   - **Onderzoek bij overledenen (art. 9.1.1).** De ruime bevoegdheden van opsporingsambtenaren, waaronder onderzoek in openingen van het bovenlichaam en rectale temperatuurmeting, verdienen een uitdrukkelijke verbaliseringsplicht.

## Uitvoeringsconsequenties

**Positie van de rechtzoekende.** De verruiming van bevoegdheden zonder bijbehorende waarborgen verzwakt de rechtspositie van de verdachte. Het gaat met name om het open onderzoek van hoofdstuk 5, de afname van intieme materialen door opsporingsambtenaren en het kledingonderzoek in het openbaar. De vooruitbetaling voor tegenonderzoek treft vooral on- en minvermogende verdachten. Zij zullen in de praktijk van tegenonderzoek afzien, met het risico dat onjuiste deskundigenbevindingen onweersproken blijven.
**Werklast van advocaten.** Doordat normen naar ministeriële regelingen en veldnormen worden verplaatst, en doordat de omschrijvingen van onderzoek open zijn, verschuift de toetsing van het voorbereidend onderzoek naar de zitting. Advocaten zullen vaker rechtmatigheidsverweren moeten voeren en vaker onderzoekswensen moeten indienen om toegang te krijgen tot brongegevens of oude DNA-verslagen. Dat vergt meer tijd per zaak en meer specialistische kennis.
**Gefinancierde rechtsbijstand.** Het ontbreken van een verwijzing naar het recht op rechtsbijstand bij toestemming onder hoofdstuk 5 beperkt de rol van de raadsman in een cruciale fase. Indien deze verwijzing wordt toegevoegd, dient daar ook in het vergoedingensysteem aandacht voor te zijn. Hetzelfde geldt voor de voorgestelde kosteloze toegang tot tegenonderzoek voor verdachten met een toevoeging.

## Internationaal

De voorgestelde regeling raakt aan art. 8 EVRM (lichamelijke integriteit en privéleven) en art. 6 EVRM (equality of arms en het recht op tegenonderzoek). Een inbreuk op art. 8 EVRM vereist een voldoende precieze wettelijke grondslag. De vrijwel ongenormeerde omschrijving van het onderzoek onder art. 2.6.14 Sv, en de aanwijzing van technische hulpmiddelen bij ministeriële regeling, verdragen zich daar naar het oordeel van de ACS moeizaam mee.

[8] ECLI:NL:HR:2023:1303 Hoge Raad , 26-09-2023 / 22/00308, 2023-09-26.

**Samenhang met andere wetsvoorstellen**

Het besluit is een uitvoeringsbesluit bij het nieuwe Wetboek van Strafvordering en hangt nauw samen met de eerste aanvullingswet, waarbij de normering van het soort onderzoek onder art. 2.6.14 Sv is vervallen. De kritiek in dit advies op hoofdstuk 5 vloeit grotendeels voort uit die keuze. De ACS verzoekt de wetgever deze samenhang in de toelichting te verantwoorden en zo nodig de grondslag in de wet aan te scherpen. Ook verwijst zij naar haar eerdere advies over de herziening van Boek 1 en 2, waarin financiële belemmeringen voor verdachten al aan de orde zijn gesteld,